

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15.10.2008, sp. zn. Cpjn 201/2008, ECLI:CZ:NS:2008:CPJN.201.2008.1

Číslo: 100/2008

Právní věta:

Při určování odměny za zastupování advokátem nebo notářem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku, že projednáváná věc není právně složitá nebo náročná, že řízení bylo krátké, že se jedná o obdobné žaloby nebo že nároky mohly být uplatněny jednou žalobou anebo jiné typové charakteristiky věci, nýbrž jen konkrétní (individuální) okolnosti případu.

Okolností, jež je důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně, může být například to, že v řízení bylo bez zavinění toho, komu náhrada nákladů řízení přísluší, učiněno neobvykle mnoho úkonů právní služby nebo že náklady vznikly náhodou, která se účastníku přihodila.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.10.2008

Spisová značka: Cpjn 201/2008

Číslo rozhodnutí: 100

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Náklady řízení

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 10. 2008 k rozhodování soudů o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř.

Nejvyšší soud ČR, který je povolán sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů [§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů], zjistil z

pravomocných rozhodnutí, vyžádaných od okresních, obvodních a krajských soudů a od Městského soudu v Brně a Městského soudu v Praze, že soudy postupují rozdílně při určování výše odměny za zastupování advokátem v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení úspěšnému účastníku řízení, jde-li o tzv. „jednoduché spory“. Po vyhodnocení předložených pravomocných rozhodnutí a na jejich základě zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech následující stanovisko:

Při určování odměny za zastupování advokátem nebo notářem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku, že projednávaná věc není právně složitá nebo náročná, že řízení bylo krátké, že se jedná o obdobné žaloby nebo že nároky mohly být uplatněny jednou žalobou anebo jiné typové charakteristiky věci, nýbrž jen konkrétní (individuální) okolnosti případu.

Okolností, jež je důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně může být například to, že v řízení bylo bez zavinění toho, komu náhrada nákladů řízení přísluší, učiněno neobvykle mnoho úkonů právní služby nebo že náklady vznikly náhodou, která se účastníku přihodila.

Při rozhodování o náhradě nákladů řízení soud určí výši odměny za zastupování advokátem nebo notářem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem; jde-li však o přiznání náhrady nákladů řízení podle § 147 nebo odůvodňují-li to okolnosti případu, postupuje podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (§ 151 odst. 2, věta první, o. s. ř.).

Zvláštním právním předpisem, který stanoví paušální sazby pro řízení v jednom stupni, je na základě zmocnění uvedeného v ustanovení § 374a o. s. ř. vydaná vyhláška Ministerstva spravedlnosti ze dne 18. 12. 2000 č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů – dále též jen „vyhláška č. 484/2000 Sb.“.

Naproti tomu zvláštním právním předpisem o mimosmluvní odměně je vyhláška Ministerstva spravedlnosti ze dne 4. 6. 1996 č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) – dále též jen „vyhláška č. 177/1996 Sb.“.

Oba uvedené předpisy se z hlediska výše odměny za zastupování liší v tom, že zatímco na prvním místě citovaná vyhláška (č. 484/2000 Sb.) vychází z toho, že advokátovi nebo notáři přísluší za zastupování v jednom stupni řízení pevně stanovená paušální částka (odměna) bez ohledu na to, kolik „úkonů právní služby“ advokát nebo notář v řízení před soudem v jednom stupni skutečně učinil, druhá citovaná vyhláška (č. 177/1996 Sb.) vychází z toho, že advokátovi nebo notáři náleží odměna přesně podle počtu „úkonů právní služby“, které pro zastoupeného v konkrétním řízení před soudem učinil.

Jak vyplývá ze znění ustanovení § 151 odst. 2, věty první, o. s. ř., zákonodárce dává zásadně přednost tomu, aby výše odměny za zastupování advokátem nebo notářem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem byla určena podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (podle vyhlášky č. 484/2000 Sb.). Jedině jde-li o přiznání náhrady nákladů řízení podle § 147 nebo odůvodňují-li to okolnosti případu, lze postupovat podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (podle vyhlášky č. 177/1996

Sb.).

K problematice výše odměny advokáta v případě tzv. jednoduchých sporů se již vyjádřil Městský soud v Praze, který ve svém usnesení ze dne 17. 1. 2003, sp. zn. [36 Co 99/2002](#), zaujal názor, že okolností případu, která ve smyslu ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. odůvodňuje určení výše odměny advokáta podle ustanovení zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně, není jednoduchost určitého druhu sporů. K tomuto názoru se přihlásil i Nejvyšší soud ČR tím, že postupem podle ustanovení § 24 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), uveřejnil toto rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2004 pod číslem 61.

Přesto soudy často uvedené východisko nerespektují a rozhodují postupem podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. i v případech, kdy pro to nejsou důvody.

Tak např. Obvodní soud pro Prahu 2 ve věci sp. zn. 24 C 264/2008, Městský soud v Brně ve věci sp. zn. 52 C 126/2007, Okresní soud v Českých Budějovicích ve věci sp. zn. 17 C 144/2007, Okresní soud v České Lípě ve věci sp. zn. 8 C 151/2007, Okresní soud v Opavě ve věci sp. zn. 10 C 298/2007 a Krajský soud v Brně ve věci sp. zn. 15 Co 97/2008, 17 Co 79/2008 nebo 14 Co 88/2008, spatřovaly okolnosti případu, jež odůvodňují postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně, v tom, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání (formulářové žaloby).

Okresní soud v Šumperku ve věci sp. zn. 19 C 266/2007, Obvodní soud pro Prahu 2 ve věci sp. zn. 24 C 264/2008, Okresní soud v Sokolově ve věci sp. zn. 8 C 129/2007 nebo 8 C 426/2007, Okresní soud v Trutnově ve věci sp. zn. 14 C 41/2008, a Krajský soud v Brně ve věci sp. zn. 27 Co 94/2004, spatřovaly tyto okolnosti případu ve výši žalované částky (v porovnání s výší nákladů).

Okresní soud v Sokolově ve věci sp. zn. 8 C 129/2007 nebo 8 C 426/2007, Okresní soud Plzeň – sever ve věci sp. zn. 16 C 87/2007 nebo 16 C 82/2007, Okresní soud ve Vyškově ve věci sp. zn. 7 C 204/2007 nebo 7 C 71/2007, Okresní soud v Přerově ve věci sp. zn. 12 C 157/2007, 10 C 57/2007, 15 C 342/2007 nebo 7 C 45/2008, Okresní soud v Opavě ve věci sp. zn. 10 C 298/2007 nebo 9 C 27/2008, Krajský soud v Ostravě ve věci sp. zn. 69 Co 57/2008, Krajský soud v Brně ve věci sp. zn. 19 Co 198/2007 nebo 23 C 69/2007, Krajský soud v Hradci Králové ve věci sp. zn. 21 Co 168/2005, Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ve věci sp. zn. 36 Co 174/2007, a Vrchní soud v Olomouci ve věci sp. zn. 1 Co 42/2008, spatřovaly tyto okolnosti případu v právní složitosti (jednoduchosti) a náročnosti, případně délce řízení.

Okresní soud v Havlíčkově Brodě ve věci sp. zn. 3 C 47/2006 nebo 3 C 31/2006, a Okresní soud v Trutnově ve věci sp. zn. 14 C 41/2008, spatřovaly okolnosti případu odůvodňující postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně v množství žalobcem podávaných obdobných žalob a Okresní soud v Havlíčkově Brodě ve věci sp. zn. 10 C 83/2002, v možnosti uplatnění obou nároků v jedné žalobě.

Neuvážily přitom, že všechny uvedené skutečnosti nepředstavují konkrétní okolnosti případu, ale v drtivé většině (často argumentačně používány kombinovaně) pouze typové charakteristiky věci, případně skutečnosti, jež byly samy o sobě důvodem přijetí právní úpravy paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem.

Při posuzování, ve kterých případech lze při určování výše odměny advokáta v řízení před soudem v jednom stupni postupovat podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř., protože to okolnosti případu odůvodňují, je nutno nejprve uvážit, jaký je cíl a smysl právní úpravy, která upravuje používání tzv. „paušálních“ náhrad nebo odměn. Je nepochybné, že používání tzv.

„paušálních“ náhrad či odměn má především zjednodušit (případně zcela odstranit) výpočet náhrad nebo odměn a přispět ke zrychlení a zjednodušení občanského soudního řízení; systém odměny závislý na počtu (množství) úkonů právní pomoci je důvodem průtahů ve skončení věci (čím více úkonů, tím vyšší odměna) [srov. důvodovou zprávu k bodu 184 až 186 (§ 149 a 151) zákona č. 30/2000 Sb.]. Zavedení této právní úpravy zákonem č. 30/2000 Sb. mělo tedy ovlivnit občanské soudní řízení tak, aby nebylo zbytečně protahováno s cílem učinit více „úkonů právní služby“, ale naopak, aby úprava odměny za zastupování motivovala k postupu „za co nejméně úkonů právní služby paušální odměna“. Setrvávání na závěru, že v „jednoduchých“ věcech je třeba postupovat podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (podle vyhlášky č. 177/1996 Sb.), by zcela popřelo shora uvedený účel právní úpravy odměny za zastupování advokátem nebo notářem, neboť advokátu nebo notáři by nic nebránilo, aby z důvodu dosažení „stejně výše odměny“ učinil ve věci více „úkonů právní služby“ tak, aby odměna dosáhla výše „paušální“ částky podle vyhlášky č. 484/2000 Sb.

Ze shora uvedeného vyplývá, že postup podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. bude přicházet v úvahu tehdy, jestliže „paušální“ odměna za řízení v jednom stupni by uvedený účel a smysl nenaplnovala (nemohla naplnit). Proto takto bude soud postupovat zejména v případech, kdy v řízení bylo bez zavinění toho, komu náhrada nákladů řízení přísluší, učiněno neobvykle mnoho úkonů právní služby, takže by „paušální“ odměna byla v hrubém nepoměru ke skutečným nákladům úspěšného účastníka, které na své zastoupení v řízení vynaložil. Naopak tam, kde skutečně vynaložené náklady na zastoupení úspěšného účastníka řízení budou nižší (smyslem právní úpravy je však tuto okolnost vůbec nezkontrolovat) než přiznaná „paušální“ odměna, je účel právní úpravy obsažený v ustanovení § 151 odst. 2, větě první, o. s. ř. naplněn.

Uvedený závěr není v rozporu ani s usnesením Ústavního soudu ČR ze dne 5. 8. 2002, sp. zn. [IV. ÚS 303/02](#), kterého se dovolává (při použití postupu podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř.) Okresní soud v Mladé Boleslavi ve svém usnesení ze dne 11. 4. 2008, č. j. 35 Ro 164/2008-2, nebo Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci v usnesení ze dne 31. 8. 2007, č. j. 36 Co 174/2007- 20. Přehlížíjí totiž, že ve zmíněném usnesení se Ústavní soud věcnou správností použití postupu podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. nezabýval, když vyšel z toho, že se „jedná o diskreční oprávnění soudu, do kterého se Ústavní soud necítí být oprávněn zasahovat. Otázku náhrady nákladů řízení, resp. její výše, jakkoliv se nepochybně může některého účastníka řízení citelně dotknout, nelze z hlediska kritérií spravedlivého (fair) procesu klást na stejnou úroveň jako proces vedoucí k rozhodnutí ve věci samé“.

Postup soudu podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř., který se vztahuje pouze k určování výše odměny za zastupování advokátem nebo notářem, nemůže být použit s poukazem na sociální a majetkové poměry účastníka povinného k náhradě nákladů řízení; takový postup je možný u moderačního práva podle ustanovení § 150 o. s. ř.

V některých případech není také rozlišováno moderační právo soudu podle ustanovení § 150 o. s. ř., které se vztahuje k samotnému právu účastníka na náhradu nákladů řízení, a postup podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř., který se vztahuje pouze k určování výše odměny za zastupování advokátem nebo notářem (nikoli k nákladům řízení jako celku). Zatímco v prvním případě jsou pro úvahu soudu o použití moderačního práva rozhodující okolnosti, které se vztahují obecně k celé projednávané věci (jde o „všechny“ náklady řízení), v případě postupu podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. se do popředí dostávají ty okolnosti, jež mají vztah k zastupování advokátem nebo notářem, právnímu posuzování věci a procesnímu postupu (jde jen o odměnu za zastupování advokátem nebo notářem). Proto důvodem pro moderaci práva na náhradu nákladů řízení podle ustanovení § 150 o. s. ř. jsou zejména sociální a majetkové poměry účastníka povinného k náhradě nákladů řízení.

Nesprávně tedy postupovaly např. Okresní soud v Sokolově ve věci sp. zn. 8 C 426/2007, a Krajský soud v Brně ve věci sp. zn. 28 Co 236/2005 nebo 28 Co 45/2007, jestliže důvod k postupu podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. spatřovaly v sociálních poměrech žalovaného, ač ty jsou – jak výše uvedeno – typickým důvodem pro postup podle ustanovení § 150 o. s. ř. Krajský soud v Hradci Králové ve věci sp. zn. 20 Co 504/2006, sice uvedl, že o nákladech řízení rozhoduje podle ustanovení § 150 o. s. ř., fakticky ale postupoval podle § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř., když výši odměny advokáta určil podle vyhlášky č. 177/1996 Sb. a „důvody hodné zvláštního zřetele“ spatřoval ve věku a sociálních a majetkových poměrech žalovaného.

Správně naopak postupoval např. Okresní soud v Havlíčkově Brodě ve věci sp. zn. 7 C 108/2002, 7 C 109/2002, 7 C 110/2002 nebo 7 C 111/2002, když důvod pro použití postupu podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. spatřoval v tom, že žalovaný se zaplacení nebránil a požadovaný úrok z prodlení nezaplatil jen proto, že mu nebyl vyfakturován a vyúčtován, nebo Krajský soud v Brně ve věci sp. zn. 21 Co 357/2007, který při stejném postupu vyšel z toho, že žalobce nijak nedal žalovanému na vědomí, že porušil svoji povinnost ze závazkového vztahu (nezaplatil pojistné, neboť nevěděl, že se smlouva automaticky prodloužila o rok), čímž nerespektoval princip vyjádřený v § 3 odst. 2 obč. zák.